

Popovics Judit:
Skócia, Rock Trust –
szakmai gyakorlat

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
Skócia – Általános információ	4
Skócia - Alkotmány, államforma	4
Skócia – Törvényhozás, végrehajtás, igazságszolgáltatás.....	5
Skócia – Politikai pártok.....	6
Skócia – Etnikai, nyelvi, vallási megoszlás	7
Edinburgh.....	8
Lakhatási lehetőségek és lakásbérlés	10
Társadalmi, szociális kitekintés.....	18
Rock Trust.....	21
Intézménylátogatások	27
Krízis centrum	27
Állami gondozásból kikerülők részlege	27
Street work.....	28
Bethany Christian Trust	28
Összegzés.....	31

Bevezetés

A skót Edinburgh városi Rock Trust elnevezésű fiatal hajléktalanokkal foglalkozó charity típusú szervezetének 1 hónapos látogatására 2017. szeptember hónapjában került sor. Ez volt az első olyan alkalom, amikor nem magyar hajléktalanokkal foglalkozó intézmény életébe kaphattam bepillantást egy viszonylag hosszabb időre. Ami magában a legmegdöbbentőbb, és talán a legsokatmondóbb is, hogy kliensektől, és kollégáktól is többször hallottam az ellátási rendszer bevezetésének hírét és dicséretét, élhetőségét. Érkeznek Edinburghba (nem csak skót) emberek azzal a titkolt vagy kevésbé titkolt szándékkal, hogy itt kívánnak hajléktalanok lenni, mert Európában ez a legjobban működő, és legteljesebben ellátó struktúra. A Rock Trust egyik vezetőjével beszélve kiderült, hogy az ország felkínálta azt lehetőséget a keletről származó embereknek, hogy kifizeti a repülőjegyüket haza, illetve ezen felüli pénzügyi támogatást ígért a hazajutásukra. Ezt a lehetőséget az emberek visszautasították, és inkább vállalták a skót hajléktalan létet, ami így is jobbnak mondható, mint az otthoni lehetőségeik.

Ennek fényében olvasva a beszámoló első része a kiutazás előtt született, ami az elvárásokat, elsődleges fantáziákat tükrözi, illetve az internet által fellelhető országot és az intézményt felölelő információs egységet tömöríti magába. A második blokk a kiutazás tapasztalatait, és a gyakorlatilag is megszerzett információt öleli közre, és próbálja elhelyezni az ellátási rendszerben a Rock Trust munkásságát. A különbség egyértelmű lesz összehasonlítva az itthoni ellátási formákkal, amiből meggyőződésem szerint lehet haza hozni elemeket, de az alapvető rendszer szerinti eltérések csak korlátozott módon teszik ezt lehetővé. A megfigyelői attitűdömben próbáltam elvonatkoztatni a magyar lehetőségektől, és önmagában szemlélni a skót rendszert annak a társadalmi és szociális hálójában, mivel nem minden eleme értelmezhető a hazai közegben. Ez többé-kevésbé sikerült, hiszen nem tudom megtagadni azt a tudást, aminek itthon kerültem a birtokába, és többször tapasztaltam, hogy nehéz a kelet-európai attitűdöt letenni. Mindazonáltal ebben feltétlen segítséget nyújtott az egy hónapos látogatásom – mindenképp előnyömré vált, hogy nem csak 1 hetet töltöttem kint; minél jobban találtam meg a kapcsolatot az ellátási formák között, annál többet szerettem volna tudni, annál logikusabbá vált a struktúra egészében.

Skócia – Általános információ

Skócia (angolul Scotland, skótul gaelül Alba) az Egyesült Királyság második legnagyobb országrésze terület és népesség alapján. Nyugat-Európában található, s a Brit-sziget északi harmadát foglalja el. Délről Anglia, nyugatról és északról az Atlanti-óceán, keletről az Északi-tenger határolja. Mintegy 800 sziget tartozik hozzá.

Fővárosa, Edinburgh, Európa egyik legnagyobb pénzügyi központja. A skót felségvizek nagy területet szakítanak ki az észak-atlanti vizekből és az Északi-tengerből, alattuk rejlnek az Európai Unió egyik legnagyobb nyersolajtartaléka.

A Skót Királyság 1707. május 1-jéig független állam volt, ekkor azonban az Acts of Union (az egyesülési törvények) politikai unióba vonta az angol királysággal, és ezzel létrejött Nagy-Britannia. Skócia továbbra is külön állam, és saját törvénykezéssel rendelkezik. A skót törvények, a skót oktatási rendszer és a Church of Scotland (Skót Egyház) volt az a három sarokkő, amelyek biztosították a skót kultúra és a skót nemzeti öntudat fennmaradását.

A 2014. szeptember 18-án tartott referendumon a résztvevők 55%-a az Angliával, Walessel és Észak-Írországgal való unió fenntartása mellett tette le voksát.

Skócia - Alkotmány, államforma

Mivel Skócia az Egyesült Királyság egyik alkotó országa, államfője a brit uralkodó, 1952 óta II. Erzsébet.

Alkotmányosan az Egyesült Királyság egységes állam, egy szuverén parlamenttel és kormánnyal. Az 1990-ben alkotott devolúciós szabályok alapján az Egyesült Királyságot alkotó országok korlátozott önkormányzati jogokat kaptak, amelyeket a Westminsterben székelő Brit Parlament módosíthat, megváltoztathat, szélesíthet, vagy megszüntethet. Ilyen értelemben a Skót Parlament nem szuverén. De nem valószínű, hogy bármely brit parlament egyoldalúan, az illető ország polgárainak népszavazása nélkül megszüntetne egy belső parlamentet.

A skót felvilágosodást és az ipari forradalmat követően Skócia Európa egyik fő kereskedelmi, intellektuális és ipari központjává vált. A második világháborút követő ipari hanyatlás fájdalmas volt, de a legutóbbi évtizedek kulturális és gazdasági reneszánszt hoztak. A pénzügyi szolgáltatások és az elektronikai szektor újra felvirágozott és segítettek az északi-tengeri nyersolaj és gázlelőhelyek jövedelmei. A politikai szintéren az 1998-as Skócia törvény (Scotland Act) a skót nép akaratának megfelelően visszaállította a független Skót Parlamentet. (A királyság korának nemzetgyűlését Skócia Parlamentje néven ismerték.)

Az Egyesült Királyság 1973-ban csatlakozott az Európai Közösségekhez, az EU elődjéhez. Tagságát népszavazás erősítette meg 1975-ben. Az 1970-es és 1980-as években főleg a Munkáspárt és szakszervezeti vezetők támogatták a kilépést. Az 1990-es évek óta a kilépés fő támogatója a Függetlenségi Párt (UKIP), és növekvő számban támogatták a konzervatívok is. Végül a közelmúltban a Konzervatív Párt váratlanul többséget szerezve megnyerte a 2015-os választásokat. Ezt követően hamarosan benyújtották az Európai Unió népszavazásról szóló törvényt. David Cameron miniszterelnök bent maradt volna egy megreformált EU-ban, és négy ponton szeretett volna újratárgyalást: az egységes piac védelme a nem eurózóna tagok számára, a bürokrácia csökkentése, felmentés a britiek számára az unió szorosabbra fonása során és az EU-n belüli migráció korlátozása. A népszavazás eredményét június 24-e reggelén jelentették be: 51,9 százalék (17,41 millió szavazó) foglalt állást az EU-ból való távozás mellett, és csak 48,1 százalék (16,14 millió ember) választotta a maradást. Több, mint négymillióan írták alá azt a petíciót, amelyet újabb népszavazás kiírásáért indítottak el, de július 9-én a kérést elutasította a kormány.

Skócia – Törvényhozás, végrehajtás, igazságszolgáltatás

A végrehajtó hatalmat a brit alkotmány a Királynő Tanácsára (Queen-in-Council, vagy Királyi Tanács – King-in-Council) ruházza, a törvényhozó hatalmat pedig a Királynő Parlamentjére (Queen-in-Parliament, vagy a Király Tanácsa – King-in-Council). A devolúció bizonyos végrehajtó és törvényhozó hatalmai jogokat alkotmányosan a Skót Vezetéshez (Scottish Executive), illetve a Skót Parlamenthez delegált, amely Edinburghban székel. Az Egyesült Királyság Parlamentje önmagának tartotta fenn az adókivetéssel, a társadalombiztosítással, a hadsereggel, a nemzetközi kapcsolatokkal, a műsorszórással kapcsolatos és egyéb jogokat, amelyeket az 1998-as Scotland Act (Skócia Törvény) részletez.

A Skót Parlamentnek törvényhozó hatalma van a Skóciát érintő ügyekben és korlátozott jogköre a személyi jövedelemadót illetően.

A Skót Parlament egykamarás, 129 tagú testület, akik közül 73-at egyéni választókerületekben választanak „a győztes mindent visz” (first past the post) rendszerben; 56 pedig egy kiegészítő rendszerben, a nyolc választási régióban nyer mandátumot. A Királynő a Parlament által jelölt egyik tagot nevezi ki Skócia első miniszterének. A többi minisztert szintén a Királynő nevezi ki a Parlament javaslatára, és az Első Miniszterrel együtt ők alkotják a Skót Vezetést, a kormányzat végrehajtó ágát.

A devolúciós (átruházási) szabályok szerint Skóciát 59-en képviselik a Brit Alsóházban (House of Commons), akik területi választókerületekből kerülnek be. A Skóciáért felelős államtitkár, aki korábban a skót kormányzati rendszert vezette, ma az Egyesült Királyság kormányában foglal helyet csökkentett jogkörökkel. Az átruházott ügyeket a Skót Parlament visszautalhatja a westminsteri parlamenthez, ha úgy ítélik meg, hogy jobb az adott ügyben az Egyesült Királyság szintjén szabályokat alkotni. A Skócia Hivatal (Scotland Office) az Egyesült Királyság kormányának egy osztálya, amely a nem átruházott skót ügyekért felelős.

A Skót Parlament által hozott törvények néhány ponton már eltéréseket okoztak a Királyság többi részéhez képest, például a közszolgáltatásokban. Skóciában ingyenes az egyetemi oktatás és az idős ellátás, miközben mindenütt máshol fizetni kell ezekért. Skócia megtiltotta a dohányzást nyilvános helyeken, sőt, a csikkek utcán való eldobásáért pénzbeli bírságot szab ki.

Skócia – Politikai pártok

A legnagyobb politika viták Skóciában hagyományosan az alkotmányos kérdést övezik. A három Egyesült Királyság szinten is létező párt a 20. század második felében bizonyos fokig mindig támogatta a devolúciót a függetlenségi törekvések nyomására (bár a Munkáspárt és a Konzervatívok időnként ellene fordultak). Miután az átruházás megtörtént, az alkotmányos vita arra koncentrál, hogy a Skót Parlamentnek törekednie kellene-e többletjogokra (például a pénzügyekben), vagy esetleg a teljes függetlenséget megcéloznia. A hosszútávú kérdés az, hogy a skót parlament egy alárendelt gyűlés legyen-e, amelyet az Egyesült Királyság

domináns és szuverén parlamentje hozott létre és meg is szüntethet, vagy legyen különálló önmaga jogán, teljes szuverén jogokkal (független státuszban, egy föderáció vagy egy konföderáció részeként). Végül, vajon a jelenlegi átruházási rendszer kielégíti-e a skótok igényeit az önkormányzatra, vagy tovább akarnak-e majd lépni a teljes függetlenség felé.

A 2011-es választáson a Skót Nemzeti Párt (Scottish National Party, SNP), melynek célja a skót függetlenség, 69 helyet szerzett a 129-ből, ezzel egyedül alakíthatott kormányt. Az első miniszter az SNP vezetője, Alex Salmond lett. A legnagyobb ellenzéki párt a Skót Munkáspárt (Scottish Labour Party), ezen kívül parlamenti jelenléttel rendelkezik a Skót Konzervatív Párt (Scottish Conservative Party), a Skót Liberális Demokraták (Scottish Liberal Democrats) és a Skót Zöld Párt (Scottish Green Party).

Az elbukott függetlenségi népszavazás elszakadáspárti kampánya azonban növelte a párt ismertségét és megerősítette pozícióit, ennek köszönhetően a 2015-ös brit alsóházi választásokon az 59 skóciai választókerületből 56-ot megnyert, és ezzel a harmadik legnagyobb létszámú frakciót alakíthatja. (Ebben szerepet játszik a „győztes mindent visz” elven működő, egyéni választókerületekre épülő brit választási rendszer is.)

A következő választásokat 2016-ban tartották, ahol ugyancsak a Skót Nemzeti Párt nyert, viszont elvesztette többségét a Parlamentben.

Skócia – Etnikai, nyelvi, vallási megoszlás

Skócia lakossága mintegy 5,2 millió fő. A népesség növekszik, mivel a születések száma meghaladja a halálozásokét, és a vándorlási egyenleg is pozitív. A világon mintegy 50 millió ember vallja magát skót származásúnak. A legelterjedtebb nyelv az angol, melynek számos különböző dialektusát beszélnek országszerte. Az ősi kelta eredetű skót gael nyelvet ma is beszélnek, sőt a beszélők száma növekszik. A siketek a brit jelnyelvet használják. Ezek mellett a bevándorlók révén mintegy 150 további nyelv is jelen van (többek között az arab, a bengáli, a holland, a francia, a héber, a hindi, a japán, a kantoni, a kurd, a lengyel, a makaton, a mandarin, a német, az olasz, a pandzsábi, a perzsa, a spanyol, a török és az urdu). Skót presbiteránus 80%, anglikán 10%, római katolikus 10%.

Edinburgh

Edinburgh Skócia fővárosa és második legnépesebb városa. A Dél-skót-felföld keleti partján található, a Forth folyó deltatorolatának déli részén. Edinburgh kikötője Leith. A vulkanikus eredetű területen elterülő várost 626-ban alapította Northumbriai Edvin, és a 15. században lett Skócia fővárosa. A híres Edinburgh-i Egyetemnek köszönhetően a felvilágosodás korának egyik központjává vált. A történelem során számos esetben volt csaták színtere; kifosztották, egy része tűzvészben megsemmisült, de lakói kiemelt figyelmet fordítanak történelmi hagyatékok megőrzésére, környezetük ápolására olyannyira, hogy 1995-ben az Óvárost és az Újvárost az UNESCO a Világörökség részévé választotta.

Edinburgh Kelet-Skóciában, a Forth folyó kiszélesedő torkolatának (Firth of Forth) déli partján található. Távolsága Glasgow-tól 43 kilométer keleti, Aberdeentől 129 kilométer délnyugati irányban. A város, melynek területe 262,28 négyzetkilométer, részben vulkanikus eredetű, völgyekkel szabdaltságot mutató hegyvidéki területen helyezkedik el. A városon belül megtalálható azonban a parti síkság is, a délkeleti, lothiani területen.

A statisztikai adatok szerint Edinburgh lakosainak száma 2007-ben 468 070 fő volt. 2001-ben ez a szám 448 624 volt, melyből akkor 354 053 fő fehér bőrű skót, 51 407 fő pedig más fehér bőrű, brit etnikumhoz tartozott. Kisebbségben élnek a városban írek, pakisztániak, kínaiak, indiaiak és más fehér, illetve színes bőrű népcsoportok.

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint Skócia polgárainak 67%-a vallotta magát valamely egyház tagjának. A lakosság 65%-a keresztény, többségük presbiteriánus, a Skót Egyház tagja, és csak a lakosok 16%-a vallja magát római katolikusnak. A nem keresztény vallásúakon belül, ami a teljes lakosság 2%-a, a megoszlás: muszlimok (45%), kisebb számban buddhisták (7%), szikhek (7%), zsidók (7%), hinduk (6%), valamint egyéb vallásúak (28%).

A Princes Street-i kertek széles sávjai, melyet 1816-ban hoztak létre, kettéosztják Edinburgh belvárosát. A déli oldal hangulatát meghatározza az Edinburgh-i vár, valamint az Óváros hosszú sétánya, mely a hegygerincen fut végig. Itt lelhető még fel a Holyroodhouse-palota, a Szent Egyed-katedrális, a Skót Parlament, a Skót Nemzeti Galéria, valamint a Skót Nemzeti Könyvtár. Az északi oldalon található maga a Princes Street és az Újváros, annak Virágórájával és Királyi botanikus kertjével együtt. A vártól közvetlenül nyugatra található a

város pénzügyi központja, biztosítókkal és bankokkal (West End). Ide, a Heriot Watt Egyetem területére építették az Edinburgh-i Nemzetközi Konferencia-központot (Edinburgh International Conference Centre) is. A Princes Streettől keletre elterülő városrészt (East End) a Calton Hill 108 méter magas dombja uralja, rajta a 19. században emelt emlékművekkel.

Edinburgh gazdasága a szolgáltatóiparra, azon belül is főleg a pénzügyi, üzleti szolgáltatásokra, valamint a turizmussal összefüggő kiskereskedelemre, szállodaiparra épül. A legnagyobb foglalkoztató a pénzügyi szektor (a munkahelyek 11,3%-át biztosítja), a turizmus (10,2%), valamint az úgynevezett „kreatív” iparág (6,8%), amely magába foglalja többek között a formatervezést, kézműipart, előadóművészetet, filmgyártást, médiát is. A 2009-es évben Edinburgh-ban 2,4%-os volt a munkanélküliség, szemben az országos átlaggal, amely ekkor 3,4% volt. 2007-ben a 16 éven felüliek 37%-át teljes munkaidőben (országos átlag 35%), 9%-át pedig részmunkaidőben foglalkoztatták (országos átlag 11%) és 6% egyéni vállalkozó volt.

Lakhatási lehetőségek és lakásbérlés

Skóciában általában magánszemélyektől lehet bérelni, kevés a szociális, alacsony bérleti díjú és biztonságos bérlakás. 2010 óta a háztartások bevételei a statisztikai elemzések alapján csökkentek, és a kormány próbálja ezt megakadályozni, reformok bevezetésével, valamint a támogatási formák átalakításával. Angliában 2012-ben bevezetésre került egy új, egységes jóléti rendszer, de a skótok kitartanak amellett, hogy szeretnék bevezetni a speciális segélyezési formákat, mint a gyermekek utáni adójóváírás, a lakhatási támogatás, stb. Azt remélik, hogy ezek a támogatások majd ösztönzik a jelenleg segélyből élő embereket, hogy munkát keressenek, és munkát vállaljanak. Próbálják védeni az átmeneti időszak alatt a sérülékenyebb skót populációt. Közben a skót kormány azon is dolgozik, hogy az emberek is megértsék a változásokat, annak céljait, valamint egyeztetéseket folytatnak a Parlamenttel, aktív szerepet vállalva ezekben a vitákban az angol kormányzással szemben. Skóciában minden ötödik háztartást érint a munkanélküliség, sőt, ez generációkon átívelő probléma is. Ezért alapvető változásokat tartanak szükségesnek. A skót kormányzat célja - a propaganda szerint -, hogy segítsék a rászoruló embereket egészségük megőrzésében, a szolgáltatások igénybevételében, különös tekintettel a hátrányos helyzetben lévő közösségekben. A jelenlegi juttatások rendszere: jogsegély, költségmentesség bírósági ügyekben, ingyenes iskolai étkezés, ingyenes sürgősségi fogászati ellátás, betegek utazási költségtérítése, szemészeti ellátások utalványra, egyéni tandíjak, oktatási támogatások, ösztöndíjak, mozgáskorlátozottak parkolási engedélye, kedvezményes tömegközlekedési lehetőség munkába járók részére. Ezen felül – az esélyegyenlőség jegyében - diákhitel a magasabb oktatási szint érdekében, energia-támogatási csomag, bizonyos bírságok és díjak részleges elengedése.

1993-ban történt az első, kimondottan hajléktalan embereket érintő szerveződés Skóciában, amikor drog krízis centrum nyílt Glasgowban. 1996-tól ehhez a munkához, rehabilitációhoz kapcsolódóan átmeneti lakhatást is nyújtanak a rászorulóknak, ezek az ún. „Midway Houses”, azaz átmeneti lakhatási megoldások. Nem kirívó, de mégis hosszú évtizedek óta megoldatlan probléma a hajléktalanság. Ma Skóciában megközelítőleg 50 ezer hajléktant tartanak számon. Amikor hajléktalanságról beszélünk, akkor nem csak az otthontalanság problémájáról van szó, hanem lakáspolitikáról is egyaránt, hiszen egyik következik a másikból.

2012-es adatok alapján elmondható, hogy Skóciában megközelítőleg:

- 1.500.000 a tulajdonos által használt lakások száma,
- 290.000 a magánbérlés,
- 275.000 lakásbérletet tartanak fenn a lakásszövetkezetek,
- 320.000 lakásbérletet tartanak fenn helyi önkormányzatok.

Az önkormányzati lakások száma a következő módon alakul:

- 2012. márciusában 319.384 önkormányzati lakás található Skóciában.
- A lakásoknak több mint a fele (55 százalék) a közszférában dolgozók számára van kiadva.
- Ygyanakkor 7847 lakatlan önkormányzati lakás található az országban.
- Ezen kívül várólistán van 157.700 fő, illetve transzfer listán további 30.200 fő.

A lakáskörülményeket tekintve a következő adatok olvashatók:

- 298.000 otthont érint a nedvesség vagy páralecsapódás, a penész.
- 10-ből 7 lakás nem felel meg az új energetikai szabályoknak, valamint az új lakások mintegy 44%-a sem e szerint az új szabvány szerint épült.
- Skóciában a szociális lakások 62%-a nem felel meg az új „lakhatási előírásnak”.
- 71.000 háztartás túlszűfolt. Ez az összes háztartások mintegy harmada.
- Ezen háztartások 65 %-a, vagyis 46.000 háztartás a gyermekes családokat érinti.

A bérleti díjak alakulásáról elmondható, hogy az elmúlt 10 évben jelentősen megnöttek. Ez a bérleti díj emelkedés az önkormányzati bérlakásoknál is megfigyelhetők. Ott 10 év alatt 53%-kal növekedtek, 39,30-ról 59,94 fontra.

Skócia nagy volumenű programja a 2002-ben meghirdetett lakhatási program, melynek keretében 2012-ig szabtak határidőt arra, hogy megvalósítsák a fő célokat, vagyis,

hogy senki nem éljen utcán; valamint kimondták, hogy minden skót állampolgárnak joga van a lakhatáshoz.

Mindemellett arról olvashatunk az Egyesült Királyság nemzeti riportjában, amely 2008-ban készült a FEANTSA részére, hogy a helyi hatóságok és civil szervezetek rendkívül jól működnek együtt és mindig is jó volt a kapcsolat közöttük, illetve a lakhatási kérdésekkel és a hajléktalan ellátással foglalkozó szervezetek között egyaránt.

További súlyos kérdés lehet Skóciában a bérleményekkel kapcsolatos problémák, illetve a bérbeadók, a lakásszövetkezetek kérdése, és ezzel párhuzamosan a kilakoltatások száma.

Amikor bérbeadókról beszélünk, akkor meg kell különböztetnünk a piaci és a szociális alapú landlord-okat, utóbbiak tulajdonképpen a lakásszövetkezetek, melyek igen nagy múltúak nem csak Skócia, de egész Britannia területén.

2007-2008-ban több mint 3500 főt lakoltattak ki lakásszövetkezetek által fenntartott bérleményekből. A kilakoltatások oka csupán 3%-ban történt viselkedési okok miatt, a legtöbb kilakoltatás a hátralékok, a lakbér felhalmozásának következtében történt meg.

Míg a szövetkezetekbe tartozó lakásállomány 2003-ban 238.000 volt, ez a szám 2008-ra 261.000-re emelkedett. Ehhez képest a kilakoltatások aránya a következőképpen változott: 2003-2004-ben 1092 kilakoltatás volt, 2007-2008-ban 1484. Tehát a kilakoltatások száma mintegy 36%-kal nőtt, a lakásállomány pedig mindössze 10%-kal.

Kit tekintenek az önkormányzatok hajléktalannak?

- Ha a szállás, ahol az illető lakik, nem megfelelő arra, hogy a család együtt lakjon. Például túl kicsi a lakás, vagy nem engedi a bérbeadó, hogy a család többi tagja is odaköltözzön.
- Ha esetleg nem jogosan tartózkodik az adott helyen, vagy szívességi lakáshasználó. Esetleg kilakoltatták, de még az adott lakásban van, vagy éppen kilakoltatásra vár.

- Nem megfelelő, illetve nem ésszerű a maradás az adott lakhatásban. Több eset is tartozhat ide, mint a családon belüli erőszak áldozata, vagy családi kapcsolatok megromlása, esetleg ha az egészségre nézve ártalmas a lakás.
- De hajléktalannak tekinthető az is, aki például lakókocsiját nem tudja hol leparkoltatni.

Törvény szerint:

„For England, a person is homeless if:

‘he or she has no accommodation in the UK or elsewhere which is available for his or her occupation and which that person has a legal right to occupy. A person is also homeless if he or she has accommodation but cannot secure entry to it, or the accommodation is a moveable structure, vehicle or vessel designed or adapted for human habitation (such as a caravan or houseboat) and there is no place where it can be placed in order to provide accommodation. A person who has accommodation is to be treated as homeless where it would not be reasonable for him or her to continue to occupy that accommodation.’¹

„In Scotland ‘a person is homeless if he/she has no accommodation in the UK or elsewhere. A person is also homeless if he/she has accommodation but cannot occupy it, for example because of a threat of violence.’”

Hazánkkal ellentétben amikor valaki hajléktalanná válik lehetősége van megjelenni az önkormányzatnál, és regisztrálni magát, mint hajléktalan, amivel egy időben szállásra is jogosulttá válik az államtól. Ebben az esetben a már adott éjszakára az egyén valamilyen lakhatási opcióban részesül, ami többnyire bed and breakfast, illetve hostel. Ezután az államnak 28 nap áll a rendelkezésre, hogy kivizsgálja az esetet: az egyén valóban jogosult-e a támogatásra. Eközben a lakhatás és segély kiutalása fennáll. Az ügyfél szociális támogatása 57 £ hetente, aminek a feltételei:

- munkanélküli az egyén,
- pénzügyileg önálló (az önkormányzat felkeresi a családot, hogy pl. valóban nem támogatják-e a gyermeküket a szülők),
- bankszámláján nincs pénz.

Emellett különböző munkavállalással, szakmákkal kapcsolatos kurzuson kell részt vennie a támogatás megtartása érdekében. A bárminemű támogatások megszerzésének feltétele ezen felül a lakcím megléte, ami hajléktalanok esetében az átmeneti szállás lehet, illetve egy régebbi lakcím is.

A bejegyzett hajléktalanok részére átlagosan az önkormányzat Edinburghban kb. 600 bed and breakfast helyet biztosít naponta, ami 60 £ napi költséget jelent az államnak, hiszen ebben az esetben az egyén részesül a lakhatási támogatásban, ami egyenesen a szállást nyújtó egységhez kerül. Ez azt is jelenti, hogy az óriási napi, rövidtávú költségek elveszik a szociális bérlakásoktól a tőkét. Erre nemrégiben egy törvény fogalmazódott meg, miszerint minden újonnan épített társasház – függetlenül a tulajdonostól – 10%-a az önkormányzat tulajdona, és szociális lakásként használható.

A lakhatás stabilabb megoldására tehát 2 lehetőség nyílik, a már említett privát, és az állami szektor. A privátban magánszemélyektől van lehetőség lakás bérlésére szerződés aláírása által, ami törvényben szabályozott. Ebben az esetben az albérleti díj fedezhető az állami lakhatási támogatásból, azonban a tulajdonosok nem kedvelik ezt a módot ha hajléktalanról van szó, és inkább diszkriminálják a jelentkezőket. A másik lehetőség az önkormányzat által felkínált opciókat jelenti, ami a licitáló rendszerbeli lakásokat, önkormányzati ingatlanokat, illetve az úgynevezett „housing association” lakásokat jelenti, aminek a bérleti díját ugyancsak fedezhető a lakhatási támogatás által.

Az állam által biztosított rendszerben a fiatalok esetében feltétel a 25 évnél fiatalabb kor, illetve a állami gondozásban eltöltött évek megléte. Az úgynevezett 'Housing and support panel' az a tömörülés, ami minden hónap utolsó szerdáján összeül az önkormányzat és a hajléktalanokkal foglalkozó szervezetek képviselőivel, és együtt döntenek el a lakásokra való jelentkezések sorsát. A fiataloknak egy online licitáló rendszerben kell hetente a kiválasztott lakásra klikkelni, és kb 1-1,5 évig várni a lakás megszerzésére.

2012 december végén lépett életbe Skóciában az a törvény, amely előírja, hogy minden olyan hajléktalan ember, aki önhibáján kívül került ebbe a helyzetbe, állandó elhelyezésre jogosult. Az új rendelkezés a 2003-as Hajléktalanügyi törvényt módosította, amely még csak bizonyos, különösen sérülékeny csoportok esetén írta elő az önkormányzatok számára az állandó elhelyezési kötelezettséget (pl. várandós nők és gyermeket nevelő családok számára).

A legutóbbi változást Nicola Sturgeon, Skócia egészségügyi minisztere, „Európa legprogresszívabb hajléktalanügyi jogszabályának” nevezte. A jogszabály népszerűségét jelzi, hogy a Skót Parlament egyhangúan, ellenszavazat nélkül fogadta el, ezáltal megteremtve annak a lehetőségét, hogy mintegy 3000 hajléktalan ember bérlakáshoz jusson. A törvénymódosítás is azt a 2002-ben elfogadott célt szolgálja, mely 2012-re fel kívánta számolni a hajléktalanságot. Bár ez nem teljesen sikerült, az intézkedéseknek köszönhetően a hajléktalan emberek aránya jelentősen, átlagosan 20%-kal csökkent (egy-egy városban pedig több mint 50%-kal). Ez különösen nagy eredménynek számít a gazdasági válság közepette, s úgy, hogy a hajléktalanná válás okai továbbra is ugyanazok maradtak: többségében családon belüli konfliktus, vagy a bérleti szerződés felbontása áll a háttérben, de az esetek mintegy 5%-ban zaklatás, vagy (nem családon belüli) bántalmazás, további 5%-ban pedig intézményből (kórházból, börtönből, állami gondozásból) távozás.

A helyi önkormányzatok a törvénnyel összhangban elkészítették saját hajléktalanstratégiáikat, melynek eszköztárában nem csak a felgyorsított lakáskiutalás szerepelt, hanem a prevenció is: a nehézségekkel küzdő háztartásokkal képzett segítők vették fel a kapcsolatot, s így sok esetben elkerülhetővé vált a kilakoltatás, a hajléktalanná válás. A mostani törvénymódosítás eltörli bizonyos sérülékeny csoportok elsőbbségét, ugyanakkor új kihívás elé állítja az önkormányzatokat: el kell dönteniük, hogy az illető önhibájából, vagy önhibáján kívül vált-e hajléktalanná. Azoknak is jár támogatás, akik „önhibából” váltak hajléktalanná – nekik azonban nem kell állandó bérlakást biztosítani, elégséges lehet a tanácsadás, továbbá egyéb, ideiglenes megoldások.

Az egészségügyi miniszter hozzátette: „Sorsdöntő ez a nap a hajléktalanság felszámolására indított harcunkban. ... Ismerem a hajléktalansággal járó fájdalmat és traumát, hisz évek óta közelről látom azon családok, és egyének szenvedését, akik attól rettegnek, hogy elveszítik a fedelet a fejük feül... Egyértelműen helyes döntés, hogy a válság idején ilyenfajta garanciákat kínálunk polgáraink számára. Azt is üzenjük ezáltal, hogy azért vagyunk, hogy segítséget nyújtsunk, van még remény és az állam minden tőle telhetőt megtesz.”

A Welfare Found (Skót Jóléti Alap) védelmi hálót biztosít az alacsony jövedelmű, kiszolgáltatott emberek számára a biztonsági ellátáshoz szükséges közösségi támogatásokon (Community Care Grants) és a válságtámogatáson (Crisis Grants) keresztül. A Skót Jóléti

Alap nemzeti jogszabály, amelyet a skót kormány nevében a helyi önkormányzatok biztosítanak. Mindez a Szociális Alap elemeit helyettesíti, amit a Munkahelyi és Nyugdíjügyi Minisztérium 2013-ban megszüntetett. A reform egy elhíresült intézkedési terv, amely radikális változást hozott az ellátórendszer életében. Felszámolták a többágyas szobákat az éjjeli menedékhelyeken, és bezárták a nagy létszámú intézményeket. Ennek értelmében mindenki folyamodhat a segélyért, aki betöltötte a 16. életévét, és alacsony jövedelemmel rendelkezik.

2013. április 1-jétől 2016. december 31-ig 124 millió fontot fordítottak 241 ezer alacsony jövedelmű háztartás támogatására Skóciában. A háztartások több mint fele (54%) volt egyszemélyes, gyermek nélküli; közel egyharmada (33%) pedig gyermekes.

A rendszer keretében nyújtott közösségi támogatás (Community Care Grants) célja, hogy segítse a kiszolgáltatott embereket az otthonteremtésben, illetve, hogy továbbra is önállóan éljen a közösségen belül, különös tekintettel a következőkre:

- segíti a családokat kivételes nyomás alatt,
- segítséget nyújt az állami gondozás vagy a hajléktalanság időszakát követően,
- segíti az embereket abban, hogy önállóan éljenek ahol a szociális ellátás vagy a hajléktalanság kockázata áll fenn,
- segítséget nyújt annak, akik börtönből vagy fiatal bűnelkövetők intézményéből történő ideiglenes szabadlábra helyezettekkel foglalkoznak, és ezzel kapcsolatban felmerülő többletköltségektől szenvednek.

A rendszer keretében nyújtott válságtámogatások (Crisis Grant) célja, hogy támogassa a katasztrófával vagy vészhelyzettel szembesülő embereket;

- katasztrófa tüzet vagy árvizet jelenthet,
- vészhelyzet lehet például hirtelen bevételkiesés által okozott élelmiszerhiány.

Amire Skóciának szüksége van:

- Több otthon - különösen megfizethető otthonok, és annak biztosítása, hogy a meglévő állományt hatékonyan használják.
- Befektetés magasabb színvonalú otthonokba, hogy megvédjék a legnagyobb vagyont, ami a nemzetnek van, és kezeljék az olyan növekvő problémákat, mint az üzemanyag-szegénység.
- Új lakásbérleti mód a magánszektorban, amely biztosítja a jogot a bérlők számára, hogy otthonukban maradjanak, ameddig csak szükséges.
- Egy stabil lakás piac, amely eltávolodik a mai "boom and bust" lakáskultúrától.
- Valamint először is meg kell akadályozni a nehézségek kialakulását megfelelő jóléti biztonsági hálózat megteremtésével mielőtt a probléma válsággá válna.

Társadalmi, szociális kitekintés

Szakmai értelemben elhelyezni az ellátórendszer lehetőségeit, és egyáltalán minőségének a logikáját, fontos volt számomra megismerni a társadalmi rétegek és azok dinamikájának jellemzőit. Régi időkre visszamenőleg Skóciában 3 társadalmi réteg alakult ki: a dolgozói réteg, amihez a fizikai munkások tartoztak többek között; a középréteg, ami a tanárokat, orvosokat, értelmiségieket olvasztotta magába; és a felső réteg, ami a királyi, és az igen nagy örökséggel rendelkező családokat jelentette. A 20. században jellemző volt a bal oldali értékek túlnyomó többsége, és ezek mentén történt a kormányzás, valamint a mindennapi életvezetés is. Margaret Thatcher idejében a 80 – 90-es években növekedett meg a hajléktalanok száma az Egyesült Királyság egész területén, mivel a dolgozó réteg bal oldali értékeit felváltotta a jobb oldali, nemzeti, individualista értékrendszer. Egy generációval ezelőtt az akadémikus, értelmiségi osztály erősödött meg, mivel a társadalom ezeket a szakmákat becsülte meg. Az emberek mivel tiszteletbeli polgárok szeretnének lenni, akik elnyerik társaik csodálatát, engedelmeskedtek ennek a nyomásnak, és nagyban megszorodott a felsőoktatásból kikerülők száma (amiben éppen Magyarország jelen van). Ez azonban a mai napra megváltozni látszik. Mivel az ország infrastruktúráját fenn kell tartani, és a változásait kezelni kell, az állam elkezdte megbecsülni a most munkás osztály szakmáinak mondható foglalkozási köröket, mint az építőmunkás, vízvezeték szerelő, stb. Elkezdődött az a váltás, amikor is ezek a munkakörök lettek egyre jobban megfizetve, elismerve, s így vágyottak is a lakosság által.

További angolszász specifikus elem, hogy megkülönböztetik a „support worker” és a „social worker” fogalmát. Az előbbi foglalkozik személyesen az ügyféllel az adott szervezet alkalmazásában, az utóbbi pedig az önkormányzat egyik munkatársaként felelős a hivatalos ügyintézésért, ami a bürokratikus rendszerhez tartozik.

Másik fontos folyamatra szeretnék még pár szóval kitérni, mégpedig a diszkrimináció kérdésére, hiszen ez szorosan a hajléktalanságot érintő témák körébe tartozik. Próbáltam megfigyelni a skótok attitűdjét ennek vonatkozásában. Annak ellenére, hogy Edinburgh a főváros, színes bőrű emberekkel való találkozás nem volt gyakorinak mondható. Glasgowban ezzel szemben elterjedtebb a lakosság diverzitása, az ország többi részében, főleg Magasföldön azonban ez a ráta alacsony és elhanyagolható. Ezzel együtt azonban nem tapasztaltam a bőrszín alapján negatív megkülönböztetést, főleg nem a szociális szférában.

Szervezetlátogatás folyamán több női vezetővel találkoztam, mint férfivel – ami annak is betudható, hogy a segítő szakmában több nő, mint férfi dolgozik. Amivel még sokkal előrébb járnak az itthoni rendszertől, az a nemi hovatartozás kérdését érinti. Jól működő LGBT hivatalos és nem formális közösségek nyitották ki az ajtajukat évekkal ezelőtt, ami nyomatékosan érinti a hajléktalanokat is. Emellett ami még nagyban érzékenyíti a lakosságot, hogy a fogyatékkal élők integrálása a társadalmi többséghez hangsúlyt élvez. A támogató munkások (support worker) feladata minőségi idő töltése a klienssel, és a teljes élethez való hozzásegítése. Ez praktikusabban abban jelenik meg, hogy kimennek a városba, és különböző tevékenységeket végeznek együtt csökkentve a kirekesztettségi érzést, illetve a stigmatizáló attitűdöt a többségi társadalom részéről. Ez a lakosságnak is jó, nem csak érzékenyítő hatása miatt, de gyakorlati szempontból is, mivel tudják azokat a szituációkat kezelni, amiben egy mozgássérült vagy fogyatékkal élő ember is megjelenik. Mind a kettő oldalra oda-vissza hat a falak lebontására és a 2 oldal láthatóvá tétele felé.

Az edinburghi élethez hozzátartozik, hogy az egyetemek és a saját jellege miatt több ember költözik oda, mint amennyit maga a város elbír. Nincs meg a lakás megosztásának a kultúrája, tehát az emberek nem szeretnek másokkal, idegenekkel összeköltözni. Az állam szabályozásához tartozik, hogy a város nem bővíthető vertikálisan, mivel a műemlékek nyilvánított épületektől magasabb társasházak építése tiltott. A város adottságainak kihasználása pedig horizontálisan végesek, így kevesebb szociális bérlakás van a piacon, mint amennyire szükség lenne. Emellett a bérleti árak magasra szöknek, így a lakáshitel törlesztése kevesebb pénzbe kerül, mint az albérleti díj kifizetése, ennek értelmében a helyiek inkább lakástulajdonossá válnak, és nem bérleti díjban osztozkodnak másokkal. Ez is csökkenti az elérhető, megfizethető lakások számát.

Az adott politikai helyzet kapcsán természetesen meg annyiszor felvetődött a Brexit megélése és következményei a hajléktalan ellátásra. A jelenlegi hivatalos álláspont szerint 30.000 £-os évi fizetést meghaladó jövedelemmel tudnak majd csak az országban maradni a bevándoroltak. Ez azonban a skót lakosságot is érinti, mivel nem minden szakma dolgozója éri el ezt a határt. Valamennyi emberrel erről a kérdéstről beszéltem, mindenki kivétel nélkül a Brexit ellen szólalt fel, és meglepődöttségét fejezte ki, hogy ez valóban megtörténhetett. Hatásairól még mindig csak találgatások vannak, viszont a bizonytalan, baljós légkör lengi körül a várakozás időszakát.

Ezek a társadalmat befolyásoló alapmotívumok közül csak néhány, amit érdemes megemlíteni a skót társadalmi öszképbe beillesztve a Rock Trust fiatal hajléktalanokat ellátó egységének vizsgálásakor.

Rock Trust

1990 elején felfedezték, hogy a hajléktalan fiatalok aludtak a St. Cuthbert-templom temetőjében, Edinburghban. St Cuthbert miniszterét, Basil testvért roppant megdöbbentette a hír, és úgy döntött, hogy valami gyakorlatias segítséget nyújt a fiatal hajléktalan emberek számára - akiknek száma egyre nőtt az ellátási rendeletek megváltozása miatt.

Két másik templomi közösséggel való csatlakozás a West End templomok együttes kialakításához vezetett, ami aztán 1991 augusztusában a The Rock Trust megalapítását eredményezte.

The Rock Trust 1991-es célkitűzései:

- oktatási anyagok biztosítása,
- praktikus cselekvés végzése,
- elérhető hozzáférés megteremtése a tanácsadási és támogatási szolgáltatásokhoz,
- a különböző ellátásokhoz való hozzáférés felkínálása,
- biztonságos hely biztosítása fiatalok számára.

1993 februárjában, a 100 000 fontos névtelen adomány közvetlen következményeként, a hajléktalan fiatalok számára egy lakást nyitottak meg, melynek három további ingatlannal való bővítése ugyanabban az évben még ma is működő szolgáltatás nyújt Bedrock néven.

Ma a Rock Trust egy közepes méretű charity típusú szervezetnek mondható, amihez hasonló 2 létezik még az Egyesült Királyságban, illetve 10 másik szervezet foglalkozik hasonló módon a fiatalokkal. Célközönsége 16-25 éves fiatal hajléktalanok, vagy a hajléktalanság szélén állók (mivel az Egyesült Királyságban 16 évtől felnőttek számít az egyén, habár pl. internetszolgáltatóval nem köthet szerződést 18 éves koráig, de szavazhat, házasodhat). A Rock Trust szerint a hajléktalanság több, mint fedél nélküliség, amely nevében a fiatalok számára szociális, praktikus képességek elsajátítását biztosítja. Évente 400-500 emberrel dolgozik a szervezet; olyan fiatalokkal, akik a hajléktalanná válás határára kerültek, vagy egyedülálló fiatal szülők, akik nem rendelkeznek kielégítő támogatói rendszerrel; vagy

éppen állami gondozást illetve a családi otthont hagyják el; valamint alkohol-, vagy drogproblémákkal küzdenek. Fontos az egyéni esetkezelés, így alkalom adódik a személyes struktúra felépítésére, ami motiválja az egyént arra, hogy saját szükségleteit beazonosítsa és ezek alapján egyéni célokat tűzzön ki maga elé. Mindezek találkozók, csoportfoglalkozások, terápia mentén valósulnak meg.

Pár kép a közösségi, terápiás helyiségekről:

A Rock Trust fő profilja a támogatott lakhatás, és a tanácsadás. Amit ezeken belül kínál a klienseknek:

- Lakhatási támogatás Edinburghban és West Lothianban. Edinburghban 26 db 1 és 2 szobás lakással, és 2 nagyobb 3 kliensnek + 1 önkéntesnek elegendő ingatlannal segítik a fiatalokat. Ezen felül támogatott lakhatást biztosítanak az állami gondozásból kikerülő fiataloknak is. West Lothianban a célcsoport a 16-21 évesek, akik számára 15 teljesen felszerelt 1 és 2 szobás lakást biztosítanak. Az ingatlanok mandátuma minden esetben max. 2 év.
- „Kilépés”-re való felkészítés. Ide tartozik a lakás bérleti díjával, egészséges életmóddal, háztartással, a mindennapi költségekkel kapcsolatos edukáció a bevétel maximalizálása mellett.
- Ügyeleti centrum Edinburghban 09-16 óra között, ahol a lakhatást elvesztő fiatalok személyes ügyintézés során kérhetnek segítséget.
- Nightstop (nemzeti project, nem Rock Trust-specifikus). Egy krízisintervenciós szolgálat, amely során a 16-25 éves fiatalok egy maximum 2 hetes időkeretre a szervezet egyik önkéntesének az otthonába költözhetnek. Ezzel próbálják a kezdeti nehézségeket enyhíteni, megakadályozni a hirtelen összeomlást, és egy hosszabb távú, biztonságos lakhatás nyugodt körülmények közötti megszervezését lehetővé

tenni. Így elkerülik a „sofa surfing”, vagyis a barátoknál, buszokon, klubokban való éjszakázást, és a hostelek, bed & breakfast ideiglenes használatának veszélyeit.

- Mentális és fizikai egészséggel kapcsolatos támogatás – egészséges életmódról szóló workshopok, drog- és alkoholkezelési tanácsok, főzőcsoportok, szexuális betegségekkel kapcsolatos felvilágosítás, érzelmi támogatás, mint pl. haragkezelési tanácsadás.
- Tanulási lehetőségek csoportos és egyéni foglalkozások keretében. Ide tartoznak az időkezelés, költségvetés kezelése, munkavállalói képességek növelése, problémamegoldó és szociális készség fejlesztése.
- Mentor-program. A Rock Trust által kiképzett mentorok a kliensekkel együtt végeznek szórakoztató tevékenységeket annak érdekében, hogy az ügyfelek meglássák egyéni céljaikat, fejlesszék készségeiket, és túllendüljenek nehézségeiken, amivel szembe kell nézniük.

A lakhatási űrt próbálja a Rock Trust betölteni a lakhatási programjával. A már említett számok értelmében 28 bedrock (20 önkormányzati + 8 Rock Trust tulajdonú) lakást tart fenn a fiatalok részére a szervezet, amiből 2 olyan 4 szobás lakás, amiben 3 fiatal személy és 1 önkéntes költözik be, és él együtt. A 26 lakásban olyan fiatalok kerülnek kiválasztásra, akik tapasztaltabbak, és több-kevesebb támaszt nyújtó szociális munka mellett képesek egyedül élni. A megosztott lakhatás azoknak jó opció, akik mindebben még ismeretlenek, és szükségük van az önkéntes állandó jelenlétére. A szervezet munkatársai hetente egyszer látogatják a lakásokat 6 hónapig, a 4-es lakóközösségben pedig közös vacsorákra is sor kerül havonta egyszer. Ennek a pénzügyi fedezete az önkormányzattól érkezik lakhatási támogatás néven, ezért ennek a csapatnak keményen kell dolgoznia, hogy számszerűsíteni tudja az eredményeit, és minél pozitívabb gondozásról tudjon beszámolni.

Pár kép egy Bedrock lakásról:

Újító módon a Rock Trust behozta a mentális egészséggel foglalkozó szolgáltatást is. Alkalmaznak egy művészetterapeutai munkatársat, akinek a kint tartózkodásom alatt 18 kliense volt hetente, és 15-en szereáltak a várólistáján. Ide minden olyan fiatal jelentkezhetett, aki éppen megtapasztalja a hajléktalanságot, vagy annak szélére csúszott. 4 hónapon keresztül heti egy ülésen találkoznak, ahol vagy verbális vagy művészetterápia folyik attól függően, hogy a fiatal az első alkalmon elvégzett szükségletfelmérés után melyikre tartott igényt. Ez tölti fel azt a rést, amiben a legtöbb hajléktalanellátó intézmény hiányt szenved, és nyújt támogatást a pszichológiai well-beingben.

A Rock Trust életében kampányként megjelenik a kint alvás, amire évente kétszer kerítenek sort. Ez egy jótékonyági esemény, amikor is embereket bíztatnak arra, hogy próbálják ki a hajléktalan létet egy éjszakára, és aludjanak kartonlapokon egy a szervezet által védett, biztonságos helyen. Az egyik esemény üzletembereket céloz meg főleg, a másik alkalom pedig 18 évesnél fiatalabbakat vár, összesen 350-400 embert sikerül évente bevonni, ami kb. 60.000 £-ot hoz a konyhára. Ezenkívül a Rock Trust 4-5 nagyobb eseményt szervez évente adományok gyűjtésére.

Intézménylátogatások

Krízis centrum

Ez egy Edinburgh belvárosában működő rövidtávú segítséget nyújtó civil szervezet, tulajdonképpen segélyvonal amit akárki felkereshet emailen, telefonon, smsen keresztül a nap 24 órájában, illetve be is sétálhat, és max. 1 hetet bent is tölthet önsértés vagy más akkut krízis esetén (a telefonos szolgáltatás értelmében a magyar megfelelője pl. a Kék vonal). 4 szoba, konyha, fürdő, közösségi tér, kert áll a kliensek rendelkezésére, akik a bent tartózkodás ideje alatt nem állhatnak gyógyszeres kezelés, vagy tudatmódosító szer hatása alatt. 16 éves kortól kereshető fel a centrum, a 10 éves működés során mintegy 14.000-ron vették igénybe a ház szolgáltatását. Minden esetben az itt és most-on van a hangsúly, amiben összesen 14 segítő foglalkozást végző kolléga dolgozik 8 órás ügyeletekben. Havonta egyszer rendeznek egy nyílt napot, amikor bárki megismerheti a rendszer profilját, ami során sokszor hozzátartozók is megjelennek. A legsűrűbb időszaknak a 17.00-03.00 órák mondhatóak, és a nyarak – a feltételezésekkel ellentétben nem a karácsonyi időszak. A leggyakrabban előforduló témák jelenleg a társadalmi változások, pl. a Brexit hírére megnőtt a telefonálók száma a saját vagy barátok, családtagok jövőjével kapcsolatos aggályok miatt. Meglepő módon az LGBT hívások nem gyakoriak, mivel vannak más szolgáltatások is, amik felveszik az ezekkel járó kérdések, dilemmák gondozását, viszont sokszor megjelennek a pénzügyekkel kapcsolatos problémák, félelmek. A fenntartást az állami egészségügy és a helyi önkormányzat fedezi. Hajléktalanok megfordulnak ebben a segítségnyújtási formában, de kisebb százalékban.

Állami gondozásból kikerülő részlege

Az önkormányzat azon irodájában jártam, ahol az állami gondozásból kikerülő fiatalokkal foglalkoznak, illetve a még gondozásban lévő gyerekek jogait érvényesítik. Többféle gondozásba kerülhet a gyermek: fiatalok háza (young people units), ahol 24 órában vigyáz rájuk valaki, és a gondozói rendszer részei 26 éves korukig; létezik az amerikai értelemben vett foster care, ahol a gyermek egy családdal él együtt; jelen van a rokonsági gondozási megegyezés (kinship care placement), ami során a fiatal az egyik rokonával lakik 21 éves koráig egy hivatalos megegyezés mentén. A rendszerben jelenleg 1400 gyermek van Edinburghban, akivel 8 munkatárs foglalkozik. Jellemző a holisztikus attitűd ezen a vonalon is, amiben az állam 'corporate parent'-ként, vagyis vállalati szülőként látja magát a fiatalok

jelenlegi életében. A pénzügyi felelősséget képviseli, amiből véghezvihető a pszichológiai és szociális jóllétéért felelős segítség.

Street work

Egy olyan 25 éve fennálló szervezet, ami az utcán lévő fiatalok, nők szociális gondozásával, 24 órás krízis központ fenntartásával, házakat, családokat látogatói segítséggel, ártalomcsökkentéssel foglalkozik. Ők azok, akik állatorvosi szolgálatot nyújtanak nem csak a centrumokban, hanem az utcai munka során is a helyszínen; akik új kezelési módot hoztak az utcára a Hep C ellen egy tablettá formájában, aminek a hatóanyaga 8 napig kitart; akik tréningeket szerveznek az utcán élő embereknek a saját testi biztonságuk megőrzésére egészségügyi és szerhasználati kérdések mentén; akik nem csak a rászorulókat, hanem a bed and breakfast és a hostel-ek stábjait is edukálják szociális értelemben, hogy minél jobban tudják kezelni a helyzetet. A szervezet egyik vezetője, akivel beszéltem megjegyezte, hogy sok Kelet-Európai férfi kerül az utcára Edinburghban. A hajléktalan emberek között nem alakul ki semmilyen prioritás, ha súlyos mentális betegségről van szó, hiszen az egészségügy mindenkinek ingyenes. Díjmentesen lehet az orvost felkeresni, gyógyszert kivenni a patikából, vagy más egészségügyi szolgáltatást igénybe venni. A kockázatfelmérést és menedzselést 3 havonként egy terv alapján valósítják meg, ami mindig az addigi tapasztalatok eredménye alapján születik meg. A már említett, itt is használt holisztikus értékelői folyamatban nagy hangsúly kerül a bizalommal teli kapcsolatokra, a kommunikáció minőségére és a biztonságra. A nehézségekre rákérdezve előtérbe kerültek a társadalmi prekoncepciók, miszerint az utcai szociális munkások érzelmesebbek és szenvedélyesebbek, illetve ezáltal kevésbé is veszik őket komolyan, mint az állami szociális munkásokat. A pénzügyi támogatás itt is problémás. A rendszerszintű változások és a pénzbeli átcsoportosítások végett éppen abba a helyzetbe került a szervezet, amikor is 25 éves fennállás után lehet hogy be kell zárnia, mivel 1 szolgáltatásuk kivételével minden áruk eleshet az állami támogatástól.

Bethany Christian Trust

Ez az a vallási alapokra épülő szervezet, ami Edinburgh egyik klasszikus értelemben vett éjjeli menedékhelyét üzemelteti. Mint már említettem, évekkkel ezelőtt egy reform miatt Skóciában bezártak a fapadokat, és helyettük a bed and breakfast, és hostelek szolgáltatásait veszi az állam igénybe. Emellett egyházi kezdeményezésre sikerült fenntartani a november-

március közötti időszakra az olyan templomrészeket, amik kb. 45 ember részére menedéket tudnak nyújtani (ebből kb 10 fő nő). Ez teljesen a templomok, felajánlások, önkéntesek által fenntartott rendszer, amiben egy havi naptár jegyzi, melyik az a templom a városban, ami éppen ilyen célra megnyitja kapuit. A szolgáltatás minden este költözik, így az ezzel együtt lévő tényezők is, mint pl. a 4-5 fős stáb is, akik egyébként 12 órás munkarendben dolgoznak egy hétig, aztán a következő héten szabadok. Az esti beengedéskor, 21.30-kor 3 fogásos vacsorát kapnak az emberek, amit önkéntesek készítenek el adományból, és mindenkit 1-1 ágy vár 2-2 takaróval. Reggelizni 6.30-kor van lehetőség, és 07.00-kor el kell hagyni a szállást. Bevett gyakorlat, hogy működik egy ingyenes buszjárat, ami a klienseket az éppen működő templomhoz viszi a beengedés idejére. A belső szabályozás szerint minden beengedés előtt az aznapi ügyeletesek összeülnek, és megbeszélik az aktuális kérdéseket, döntenek az esetleges kitiltásokról. Alapvetően az ittas állapot tolerált, agresszív viselkedés hiányában az egyén bejőhet éjszakára a templomba, de bent nincs lehetőség alkohol vagy drog fogyasztására. Szondát nem használnak. A munkatársak elmondása szerint nem jellemző a lopás; éjszakánként a személyzet folyamatosan körbejár. A szolgáltatást igénybe vevő emberek hivatalos adatbázisba nem kerülnek be, csupán az Alapítvány vezeti a saját adminisztrációját, ahova a kliens nem köteles a valódi nevét megadni. Valójában semmilyen iratot nem kell felmutatnia, hogy éjszakára menedéket kapjon, még tudósúrót sem.

A szervezetnek azonban nem csak éjjeli menedékhelynek megfelelő szolgáltatása van, hanem más is. Rendelkeznek 6 lakással, ami 20 ember elszállásolását teszi lehetővé, ezek közül egy 4 ágyas lakás csak nőknek van fenntartva. Ezek az úgynevezett 'száraz házak', amik absztinenciát követelnek meg. Ide régebben saját maguktól is jelentkezhettek az emberek, de ez nemrég megváltozott, és az önkormányzat utalja ide a rászorulókat. A szállás maga ingyenes, azonban az étkezésért fizetni kell.

Egy másik szolgáltatás a már nem utcán lakók látogatása, (utó)gondozása, mint a holisztikus szemlélet része.

Az Alapítvány rendelkezik egy addikciós központtal is, ami 18 férfit egy max. 3 évig tartó 12 lépcsős programba von be. Itt szigorú napirendet kell betartani, és a lépések fontos része az önkéntes munka vállalása, ami által megkezdődik a társadalomba való visszaintegrálás.

Minden este megjelenik egy care-van, vagyis egy ételosztó kocsi a város főbb részein, és étellel, teával látja el az utcán alvó embereket. Ez is adományalapú, nevezetesen egy leveses cég vállalja az ételek biztosítását, amiben kb 35-en részesülnek.

A már jól ismert 'Social bite' társadalmi projectben is részt kap a szervezet, ami szerint valaki egy kávé vásárlásakor kettőért fizet, tehát a másodikat egy rászoruló megkaphatja.

Ami az Alapítvány életében nehézséget jelent az angolul nem tudó kliensek segítése, és a hozzájuk vezető út megtalálása. Illetve mint minden szervezet életében, a pénzügyi támogatás hiányos. A szervezet adományokból, céges felajánlásokból, a helyi önkormányzat támogatásából, a lakhatási támogatásból tartja fenn magát, azonban a terveik között szerepel a nagyobb támogatások megpályázása is.

Összegzés

Összegzésként amit feltétlen kiemelnék a Rock Trust és egyben a skót segítői attidűdben, az a holisztikus problémakezelés. Ez fokozatosan alakult ki a Rock Trust életében és az ország szociális szférájában is; először még a fedél volt a legfontosabb a fiatalok feje fölött, tehát a fizikai szükségletre került a hangsor. Aztán az évek folyamán ez kibővült az egyedül élés képességének a fejlesztésével, tehát a mindennapi, praktikus dolgok, mint a főzés, time management, vagy a pénz beosztása került középpontba, mint elsajátítandó képesség. Ez is mutatja, hogy a fiatalok nem válnak még késszé az önálló lakhatás megszerzésével az önálló életre, így a helyzetüket sajtáságosan szükséges kezelni az igényeik kielégítése mentén. Ez után a 2002-es években a kutatások kimutatták az interpeszonális kapcsolatok fontosságát, így a szociális és a pszichológiai well-beingen van a hangsúly. Jelenleg a hajléktalanellátás nagyban figyel a tartalmas és biztonságos kapcsolatok kiépítésére az ügyfelekkel, ezt mutatva a support worker-ök jelenléte is, hiszen a skót tendenciát megnézve a családi kapcsolatok szetésésére vezetik vissza a fiatal hajléktalanság kialakulását – illetve szinte 100%-ban együttjárás tapasztalható. A Rock Trust humanisztikusan, és kliensközpontúan száll szembe a hajléktalanság problémájával; gyakorlatias és használható készségek elsajátítását próbálja az ügyfelek számára biztosítani nem csak szociális, de mentálhigiénés téren is, ami a szervezet fennmaradhatóságát teszi elengedhetlenné.

Biográfia:

Mihály Bulcsú beszámolója: <http://www.bmszki.hu/hu/nagy-britania>

Radichné Szigeti Andrea beszámolója:

http://www.bmszki.hu/sites/default/files/field/uploads/szigeti_andrea_-_glasgow_compressed.pdf

<http://www.gov.scot/Topics/People/fairerscotland/scottishwelfarefund>

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Skócia>

<http://www.scotlandhousingcrisis.org.uk>